

Uluslararası Güvenliğe İlişkin Güncel Yaklaşımlar Bağlamında Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisi¹

Ahmet Üçağaç²

Özet

Uluslararası güvenlik çalışmaları, Soğuk Savaş sonrası dönemde devlet-merkezli ve askerî tehdit odaklı yaklaşımların sınırlarını aşarak çok boyutlu bir analitik çerçeveye evrilmiştir. Bu yeni bağlamda kimlik, ekonomi, çevre, göç ve toplumsal istikrar gibi unsurların güvenlik analizine dâhil edilmesi, kavramın kapsamını genişletmiş ve kuramsal yaklaşımların yeniden yapılandırılmasını beraberinde getirmiştir. Söz konusu dönüşüm içerisinde Barry Buzan ve Ole Waever tarafından geliştirilen Bölgesel Güvenlik Kompleksleri Teorisi (BGKT), güvenliğin öncelikle bölgesel düzeyde yapılandığını ileri sürerek literatüre özgün bir katkı sunmaktadır. BGKT, güvenlik etkileşimlerinin coğrafi yakınlık temelinde kümelenme eğilimi gösterdiğini, tehdit algılarının en yoğun biçimde komşu aktörler arasında üretildiğini ve karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin bölgesel örüntüler oluşturduğunu savunur. Teori, güvenliği askerî, siyasal, ekonomik, toplumsal ve çevresel sektörler üzerinden kavramsallaştırarak genişletilmiş güvenlik anlayışıyla uyumlu bir analiz zemini sağlar. Kuramsal düzeyde BGKT, neo-realist yaklaşımın güç dağılımı, yapısal kısıtlar ve rekabet vurgusunu, inşacı yaklaşımın kimlik, algı, söylem ve güvenikleştirme süreçlerine ilişkin içgörülerıyla eklektik bir sentez içerisinde bütünleştirir. Böylelikle güvenlik dinamikleri, hem materyal güç unsurları ve yapısal zorunluluklar hem de tehdit algılarının inşası ve meşruiyet üretim süreçleri birlikte dikkate alınarak kapsamlı bir analize tabi tutulabilmektedir. Bu kitap içi bölüm çalışması, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle belirginleşen yapısal dönüşümlerin güvenlik olgusunun yalnızca küresel sistem düzeyinde değil, bölgesel etkileşim örüntüleri çerçevesinde de değerlendirilmesini

- 1 Bu çalışma yazarın Prof. Dr. Murat Yeşiltaş danışmanlığında 25.10.2022 tarihinde tamamladığı "Understanding the Emergence and Transformations of the Gulf Regional Security Complex (1971-2003)" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.
- 2 Dr. Öğr. Üyesi, Sakarya Üniversitesi, aucagac@sakarya.edu.tr, 0000-0002-1731-2946

zorunlu kıldığı varsayımından hareket etmektedir. Çalışmada, gelenekçi ve genişletici güvenlik yaklaşımları arasındaki kuramsal tartışmalar incelenerek devlet-merkezli paradigmalardan çok sektörlü güvenlik kavrayışına geçiş analiz edilmektedir. Bölgesel kutupluluk, büyük güç nüfuzu ve güvenlikleştirme süreçleri gibi değişkenler üzerinden yürütülen değerlendirme, bölgesel düzeyin artan analitik önemini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak, çalışma BGKT'nin çağdaş güvenlik dinamiklerini anlamada güçlü, esnek ve bütünleştirici bir kuramsal çerçeve sunduğunu öne sürmektedir.

1. Giriş

Soğuk Savaş'ın sona ermesi, uluslararası sistemin yapısal dönüşümüne paralel olarak uluslararası güvenlik çalışmalarında da köklü değişimleri beraberinde getirmiştir (Buzan & Hansen, 2009). Yaklaşık yarım yüzyıl boyunca güvenlik tartışmalarını şekillendiren iki kutuplu rekabetin ortadan kalkması, tehdit algılarının niteliğini, aktör çeşitliliğini ve güvenliğin analitik kapsamını yeniden tanımlamıştır. Bu dönemde yalnızca askerî güç dengelerine ve devletlerarası çatışmalara odaklanan geleneksel güvenlik anlayışı, ortaya çıkan yeni risk ve kırılğanlıkları açıklamakta giderek yetersiz kalmıştır (Ullman, 1983). Etnik çatışmalar, devlet içi savaşlar, başarısız devlet olgusu, ulus ötesi terörizm, zorunlu göç, enerji arz güvenliği, siber tehditler ve iklim kaynaklı güvenlik sorunları gibi çok boyutlu dinamikler, güvenliğin daha geniş ve çok katmanlı bir perspektiften ele alınmasını zorunlu kılmıştır (Buzan vd., 1998).

Bu dönüşüm sürecinde güvenlik çalışmalarının odağı yalnızca “ne tür tehditlerin var olduğu” sorusundan “tehditlerin nasıl tanımlandığı ve inşa edildiği” sorusuna doğru kaymıştır (Waeber, 1995). Güvenliğin nesnel ve sabit bir kategori olarak değil, siyasal ve toplumsal süreçler aracılığıyla şekillenen bir olgu olarak değerlendirilmesi, disiplin içinde yeni kuramsal açılımların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Buzan vd., 1998). Bu bağlamda, Barry Buzan, Ole Waeber ve Jaap de Wilde öncülüğünde gelişen Kopenhag Okulu, güvenlik kavramına yönelik eleştirel ve genişletici yaklaşımıyla literatürde belirleyici bir rol oynamıştır. Kopenhag Okulu'nun geliştirdiği güvenlikleştirme (securitization) yaklaşımı, güvenliği nesnel tehditlerin otomatik sonucu olarak değil, belirli aktörler tarafından söylemsel düzeyde üretilen ve meşrulaştırılan bir süreç olarak kavramsallaştırmıştır. Böylece güvenlik, yalnızca maddi güç unsurlarının değil, aynı zamanda dilin, söylemin ve toplumsal kabul mekanizmalarının belirlediği bir alan olarak yeniden düşünülmüştür (Buzan vd., 1998).

Bu teorik zemin üzerinde şekillenen BGKT, Soğuk Savaş sonrası dönemin güvenlik dinamiklerini anlamada etkili bir analitik çerçeve sunmaktadır (Buzan & Waeber, 2003). BGKT'nin temel varsayımı, güvenliğin uluslararası sistemde

homojen biçimde dağılmadığı, aksine belirli coğrafi bölgelerde yoğunlaştığıdır. Teoriye göre güvenlik tehditleri çoğunlukla kısa mesafelerde daha güçlü hissedilmekte ve devletlerin güvenlik politikaları büyük ölçüde komşularıyla olan etkileşimleri tarafından şekillenmektedir. Bu yaklaşım, güvenliğin yalnızca küresel güç dağılımı üzerinden açıklanamayacağını, bölgesel düzeydeki karşılıklı bağımlılık ilişkilerinin analitik olarak ayrı bir önem taşıdığını ileri sürmektedir (Buzan & Waever, 2003). BGKT, uluslararası ilişkiler literatüründe küresel ve ulusal analiz düzeyleri arasında yer alan bölgesel düzeyi sistematik biçimde teorize etmesi bakımından da özgün bir konuma sahiptir. Uluslararası ilişkiler disiplininin temel teorilerinden olan Neorealist kuram küresel güç dengelerine ve askerî kapasitelerin dağılımına vurgu yaparken (Waltz, 1979), sosyal inşacı yaklaşımlar tehdit algılarının kimlik, norm ve söylem boyutlarına odaklanmaktadır (Wendt, 1999). BGKT ise bu iki perspektifi tamamlayıcı bir biçimde bir araya getirerek, güvenliğin hem maddi hem de sosyal boyutlarını bütüncül bir çerçevede ele almaktadır (Buzan & Waever, 2003). Bu yönüyle teori, yalnızca güç dağılımını değil, aynı zamanda tarihsel olarak inşa edilmiş dostluk ve düşmanlık örüntülerini de analizine dâhil etmektedir.

Bölgesel Güvenlik Kompleksi (BGK) kavramı, “bir grup devletin güvenlik endişelerinin birbirine derinden bağlanmasını ve bu devletlerin ulusal güvenliklerinin birbirinden bağımsız olarak düşünülmemesi” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanımda merkezi öneme sahip unsur, güvenlik karşılıklı bağımlılığıdır. Ancak bu bağımlılık, liberal kuramda vurgulanan ekonomik veya kurumsal karşılıklı bağımlılıktan farklı olarak, tehdit ve korku temelli bir etkileşimi ifade etmektedir. Bir bölgedeki devletlerin birbirlerinden algıladıkları tehditler, ittifak kalıpları, rekabet dinamikleri ve çatışma örüntüleri, bölgenin özgül güvenlik mimarisini şekillendirmektedir. Bu nedenle BGKT’ye göre bir güvenlik kompleksi sınırlar, anarşik yapı, kutupluluk ve sosyal inşa süreçleri olmak üzere dört temel değişken üzerinden analiz edilir. Sınırlar, kompleksin diğer bölgelerden ayrışmasını sağlayan coğrafi ve ilişkisel çerçeveyi belirler. Anarşik yapı, bölgedeki egemen aktörlerin karşılıklı ilişkilerini ve hiyerarşik düzenin yokluğunu ifade eder. Kutupluluk, bölgesel güç dağılımını ve güç merkezlerinin sayısını tanımlar. Sosyal inşa boyutu ise devletlerin tarihsel süreçte geliştirdikleri dostluk ve düşmanlık ilişkilerini, kimlik temelli algıları ve güvenlik söylemlerini kapsar. Bu çok boyutlu analiz çerçevesi, bölgesel güvenliğin yalnızca askerî kapasitelerle değil, algısal ve tarihsel faktörlerle de şekillendiğini ortaya koymaktadır (Buzan & Waever, 2003).

Teorinin alana önemli katkılarından biri de güvenliği sektörel bir analize tabi tutmasıdır. Geleneksel güvenlik yaklaşımları güvenliği büyük ölçüde askerî tehditlerle sınırlandırırken, BGKT güvenliği askerî, siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel sektörler üzerinden incelemektedir. Bu genişleme, çağdaş

güvenlik ortamında karşılaşılan karmaşık tehditlerin daha kapsamlı biçimde analiz edilmesine olanak sağlamaktadır (Buzan vd., 1998). Örneğin enerji arz güvenliği ekonomik sektörle, zorunlu göç toplumsal sektörle, iklim değişikliği ise çevresel sektörle ilişkilendirilerek değerlendirilebilmektedir. Böylece güvenlik, çok katmanlı ve disiplinler arası bir çerçevede ele alınmaktadır. BGKT'nin güncelliğini korumasını sağlayan bir diğer unsur, güvenikleştirme süreçlerine verdiği merkezi roldür. Güvenikleştirme yaklaşımına göre bir konunun güvenlik meselesi hâline gelmesi, onun nesnel özelliklerinden ziyade siyasal aktörlerin söylemsel müdahaleleriyle gerçekleşir. Bir olgunun “varoluşsal tehdit” olarak sunulması ve bu söylemin ilgili kitleler tarafından kabul edilmesi, olağanüstü önlemlerin meşrulaştırılmasına imkân tanır. Bu çerçevede güvenlik, yalnızca tehditlerin değil, tehdit söylemlerinin de incelenmesini gerektiren bir analiz alanına dönüşmektedir.

Yirmi birinci yüzyılın ilk çeyreği, büyük güç rekabetinin yeniden yoğunlaştığı, jeopolitik gerilimlerin arttığı ve hibrit tehditlerin yaygınlaştığı bir dönem olarak öne çıkmaktadır. Küreselleşme süreçlerinin yarattığı karşılıklı bağımlılık derinleşirken, bölgesel güvenlik dinamiklerinin belirleyiciliği artarak devam etmektedir. Orta Doğu'daki kronik istikrarsızlık, Doğu Avrupa'daki güç rekabeti, Hint-Pasifik'teki stratejik gerilimler ve Doğu Akdeniz'deki enerji-politik çekişmeler, güvenliğin bölgesel düzeyde yoğunlaşma eğilimini açık biçimde göstermektedir. Bu bağlamda BGKT, küresel rekabet ile bölgesel etkileşimler arasındaki ilişkiyi kavramsallaştırmada önemli bir analitik araç sunmaktadır. Ayrıca, büyük güçlerin bölgelere nüfuz biçimleri de dönüşmektedir. Askerî müdahalelerin yanı sıra enerji hatları, ticaret ağları, teknolojik altyapılar ve finansal bağımlılıklar, bölgesel güvenlik komplekslerinin yapısını etkileyen yeni mekanizmalar olarak ortaya çıkmaktadır (Farrell & Newman, 2019). Bu durum, bölgesel güvenliğin yalnızca askerî dengelerle değil, ekonomik ve teknolojik boyutlarla da yakından ilişkili hâle geldiğini göstermektedir.

Bu çalışma, BGKT'nin çağdaş uluslararası güvenlik ortamını açıklamadaki analitik kapasitesini değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda teorinin kavramsal temelleri, güvenlik sektörleri arasındaki etkileşim ve güvenikleştirme süreçlerinin dinamikleri üzerinden teorinin açıklayıcılık düzeyi tartışılacaktır. Böylelikle çalışma, hem ilgili teorik literatüre katkı sunmayı hem de günümüz güvenlik sorunlarının bölgesel boyut üzerinden daha bütüncül bir perspektifle ortaya konmasını mümkün kılmayı hedeflemektedir. Bu doğrultuda çalışma, giriş bölümünü takiben dört ana bölüm çerçevesinde yapılandırılmıştır. İkinci bölümde güvenlik kavramının kuramsal çerçevesi ortaya konulacaktır. Üçüncü bölümde, BGKT'nin güvenlik çalışmaları literatüründeki konumunu netleştirmek amacıyla gelenekselci ve genişletici yaklaşımlar arasındaki kuramsal tartışma analiz edilecektir. Dördüncü bölümde güvenliğin bölgesel düzeyde

incelenmesine ilişkin teorik çerçeve değerlendirilecek, beşinci bölümde ise BGKT'nin temel varsayımları ve disiplin içindeki konumu sistematik biçimde ele alınacaktır. Son olarak, sonuç bölümünde çalışmanın bulguları bütüncül bir değerlendirmeye tabi tutulacaktır.

2. Güvenlik Kavramı

Güvenlik, sosyal bilimlerde geniş bir kullanım alanına sahip olup, uluslararası ilişkiler disiplininin kuramsal ve kavramsal inşasında belirleyici rol oynayan temel kavramlardan biridir. Klasik yaklaşım çerçevesinde güvenlik, devletin, toplumsal yapısının ve asli değerlerinin, özellikle askerî nitelikli olmak üzere fiziksel tehditlere karşı korunması olarak tanımlanmaktadır. Daha geniş bir perspektiften ele alındığında ise güvenlik, herhangi bir referans nesnesinin maruz kalabileceği zarara karşı korunma ya da bu zarara direnç gösterebilme kapasitesinin derecesini ifade eder. Bu çerçevede güvenlik, devlet, toplum, ulus ya da örgüt gibi değer atfedilen çeşitli analiz birimlerine uygulanabilen bir olgu olmakla birlikte, söz konusu sorumluluk tarihsel olarak öncelikle devlete atfedilmiştir (Buzan, 1991). Güvenlik kavramı, uluslararası ilişkiler bağlamında, gündelik dildeki kullanımından belirgin biçimde ayrılmaktadır. Sosyal güvenlik veya kamu güvenliği gibi kavramlarla yüzeysel benzerlikler taşısa da uluslararası güvenlik, analitik temellerini esas itibarıyla güç politikası ve devletler arası stratejik etkileşimden almaktadır (Buzan vd., 1998).

Bu özgül kavramsal çerçeve dikkate alındığında, bir meseleyi uluslararası güvenlik sorunu hâline getiren unsurların neler olduğu sorusu ortaya çıkmaktadır. Geleneksel askerî-siyasal perspektif, güvenliği esas itibarıyla bir beka meselesi olarak kavramsallaştırmaktadır (Buzan vd., 1998). Güvenlik sorunları, bir devletin egemenliğine veya bağımsızlığına yönelik tehditlerin, olağan siyasal süreçlerin yönetim kapasitesini aşacak yoğunlukta ortaya çıkmasıyla belirginleşir. Bu nitelikteki tehditler çoğunlukla ani, dramatik ve sistemik istikrarsızlık üretme potansiyeline sahip olduğundan olağanüstü tedbirlerin devreye sokulmasını meşrulaştırır (Waeber, 1995). Geleneksel güvenlik anlayışı, aktörler arası güç mücadelesi bağlamında, bir tarafın diğerinin egemenliğini güç kullanımı, zorlama veya çeşitli baskı araçlarıyla sınırlandırma ya da aşındırma girişimlerine odaklanmıştır. Bu dinamik, stratejik aktörler arasındaki rekabet mantığını yansıtmaktadır. Kopenhag Okulu'nun vurguladığı üzere, bir meselenin güvenlik olarak çerçevelenmesi, istisnai politika tepkilerini meşrulaştıran söylemsel bir pratiktir. Güvenliğin telaffuzu, devlet temsilcilerine acil durum koşullarını ilan etme ve güç kullanımı dâhil olağanüstü araçlara başvurma imkânı tanıyan performatif bir siyasal edim niteliği taşımaktadır (Waeber, 1995).

Güvenliğin kavramsallaştırılmasına ilişkin temel katkılardan biri Wolfers (1952) tarafından yapılmış ve güvenlik “önceden kazanılmış değerlerin korunma derecesi” olarak tanımlanmıştır. Bu anlamda güvenlik devletler arasında farklılık gösterir ve tehditleri caydırma veya bertaraf etme kapasitelerine bağlıdır. Bir devlet, temel değerleri korunduğunda güvendedir. Önemle belirtmek gerekir ki Wolfers’a göre değerlerin korunması zorunlu olarak savaş gerektirmez. Çatışmadan kaçınmak güvenliğe katkı sağlayabilse de devlet, değerleri sorgulandığında bunları savunma kapasitesini muhafaza etmelidir (Wolfers, 1952). Wolfers, ayrıca güvenliği, güç ve zenginlik gibi devletlerin farklı derecelerde sahip olabileceği bir değer olarak kavramsallaştırır. Zenginlik maddi kaynaklara sahip olmayı, güç ise başkalarının davranışlarını etkileme yeteneğini ifade eder. Buna göre güvenliğin hem nesnel hem öznel boyutları vardır. Nesnel olarak kazanılmış değerlere yönelik tehditlerin yokluğunu, öznel olarak ise bu değerlere saldırılacağı korkusunun yokluğunu ifade eder (Wolfers, 1952).

Güvenlik kavramının analitik önemi, yokluğunun doğuracağı sonuçlar üzerinden daha açık biçimde kavranabilir. Güvenliğin nesnel ve öznel boyutlarına ilişkin bu tartışma, kavramın felsefi temellerine yönelmeyi de gerekli kılmaktadır. Hobbes (1651/1996), güvenliğin bulunmadığı bir yaşam hâlini “yalnız, yoksul, kaba ve kısa” şeklinde betimleyerek siyasal düzenin kurucu mantığına işaret etmiştir. Bu Hobbesçu muhakeme, güvenliği siyasal örgütlenmenin asli ereği ve refah ile özgürlük gibi diğer normatif değerlerin önkoşulu olarak konumlandırmak suretiyle geleneksel güvenlik düşüncesi üzerinde derin bir etki yaratmıştır (Baldwin, 1997). Bu bağlamda güvensizlik, tehditler ile kırılabilirliğin kesişiminde ortaya çıkan çok boyutlu bir durum olarak değerlendirilmektedir. Güvenlik ve güvensizlik arasındaki analitik karşılıklık, ulusal güvenlik kavramının disiplin içinde baskın bir konuma yerleşmesine zemin hazırlamıştır. Ulusal güvenlik yaklaşımı, özellikle kriz ve istisna koşullarında devletin toprak bütünlüğünü ve nüfusunu koruma yükümlülüğünü merkeze alır. Devletler bu amacı askerî kapasite, siyasal otorite, ekonomik araçlar ve diplomasi gibi farklı güç enstrümanları aracılığıyla gerçekleştirilmeye yönelir (Buzan, 1991).

Buzan’ın (1991) ileri sürdüğü üzere, ulusal güvenlik politikaları analitik olarak içe dönük stratejiler yoluyla içsel kırılabilirliğin azaltılması ve dışa dönük stratejiler aracılığıyla dışsal tehdit kaynaklarının yönetilmesi olmak üzere iki yönelim çerçevesinde ele alınabilir. Buzan her ne kadar güvenlik gündeminin kapsamını genişletmiş olsa da, yalnızca aciliyet ve yüksek yoğunluk arz eden meselelerin güvenlik sorunu kategorisinde değerlendirilmesi gerektiğini savunmaktadır. Bu doğrultuda aciliyet ve yoğunluk, güvenlik kavramının ayırt edici özellikleri olmayı sürdürmektedir (Baldwin, 1997). Bununla

birlikte, kavramın disiplin içindeki merkezî konumuna rağmen ulusal güvenlik arayışı sıklıkla sistemik istikrarsızlık dinamiklerini tetiklemektedir. Modern devlet sisteminin teşekkülünden itibaren devletler, karşılıklı algılar düzeyinde birbirlerini potansiyel tehdit olarak konumlandırma eğiliminde olmuşlardır. Bir devletin kendi güvenliğini tahkim etmeye yönelik attığı adımlar, diğer aktörler tarafından tehditkâr veya istikrarsızlaştırıcı olarak yorumlanabilmektedir. Bu karşılıklı etkileşim mantığı, Herz (1950) tarafından sistematik biçimde kavramsallaştırılan güvenlik ikilemi kavramı çerçevesinde açıklanmaktadır.

Herz (1950), güvenlik ikilemini, devletlerin kendi güvenliklerini maksimize etmeye yönelik girişimlerinin, niyet edilmemiş biçimde diğer aktörler açısından güvensizlik üretmesiyle karakterize edilen yapısal bir durum olarak tanımlamaktadır. Tarafların hiçbiri doğrudan bir düşmanlık güdüsüyle hareket etmese dahi askerî kapasitenin artırılması ya da ittifakların tesis edilmesi gibi güvenlik artırıcı adımlar, diğer aktörlerde tehdit algısını tetikleyerek karşı önlemlere, tırmanan gerilimlere ve potansiyel çatışma dinamiklerine zemin hazırlayabilmektedir. Bu çerçevede güvenlik ikilemi, uluslararası sistemin anarşik niteliğine, yani davranışları düzenleyen üst bir otoritenin yokluğunun ürettiği belirsizlik ve karşılıklı güvensizlik ortamına dayandırılmaktadır (Herz, 1950). Kuramsal açıdan dikkat çekici olan husus, Herz'in güvenlik ikilemini insan doğasına referansla açıklayan yaklaşımları reddetmesi ve olguyu esas itibarıyla sistemin yapısal koşullarıyla ilişkilendirmesidir. Buna karşılık Butterfield, güvenlik ikilemini Hobbesçu korku, yanlış algılama ve ahlaki kusurluluk kavramları üzerinden temellendirerek insan doğası merkezli bir yorum geliştirmiştir (Butterfield, 1951: 19-22). Bu yaklaşım, analiz düzeyini bireysel aktörlere kaydırmakta ve psikolojik-söylemsel değişkenleri ön plana çıkarmaktadır (Feng & Ruizhuang, 2006).

İkinci Dünya Savaşı sonrasında güvenlik çalışmaları, uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde özerk bir alt alan olarak kurumsallaşmıştır. Bu dönüşüm süreci üç temel kırılma üzerinden okunabilir. Birincisi, analitik odağın savaş ve savunma ekseninden güvenlik kavramına kayması olmuştur. Bu yönelim, yalnızca askerî tehditlerin değil, daha geniş bir kırılma ve risk çeşitliliğinin inceleme alanına dâhil edilmesine imkân tanımıştır. İkincisi, Soğuk Savaş dinamikleri ile nükleer silahların ortaya çıkışının stratejik düşünceyi köklü biçimde yeniden şekillendirmesiyle caydırıcılık, denge ve istikrar kavramlarının merkezî önem kazanması olmuştur. Üçüncüsü ise güvenlik çalışmalarının giderek disiplinlerarası bir nitelik kazanarak askerî alanın ötesine taşınması ve sivil uzmanlık tarafından yönlendirilen bir bilgi üretim pratiğine evrilmesi olmuştur (Buzan & Hansen, 2009). Buna karşın güvenlik, kavramsal sınırları ve referans nesnesi bakımından kalıcı belirsizlikler ve kuramsal gerilimler barındıran, esasen tartışmalı bir kavram olmayı sürdürmüştür. Güvenliğin hangi

referans nesnesine yönelileceği, ulusal güvenlik ile bireysel güvenlik arasındaki ilişkinin nasıl kurulacağı ve kavramın farklı sektörlere genişletilmesinin doğurabileceği analitik riskler literatürde süregelen tartışma başlıklarıdır. Bu bağlamda savunma-güvenlik, ulusal-uluslararası güvenlik ve şiddet içeren araçlar-barışçıl amaçlar arasındaki ayrımlar, disiplin içi tartışmaların başat eksenlerini oluşturmaktadır (Buzan, 2007).

Soğuk Savaş dönemi boyunca güvenlik çalışmaları, büyük ölçüde nükleer caydırıcılık doktrini ve süper güçler arası stratejik rekabet ekseninde şekillenen askerî-stratejik bir gündemin belirleyiciliği altında gelişmiştir (Buzan & Hansen, 2009). Bununla birlikte, 1970'li yıllardan itibaren güvenlik gündeminde belirgin bir genişleme eğilimi gözlemlenmiştir. Ekonomik, çevresel, toplumsal ve insani güvenlik perspektifleri literatürde giderek daha görünür hâle gelmiştir. Bu kavramsal açılım, devlet-merkezci ve materyalist varsayımların eleştirel bir değerlendirmeye tabi tutulmasını beraberinde getirerek kimlik, normlar ve devlet dışı aktörlerin güvenlik analizindeki rolüne artan bir vurgu yapılmasına zemin hazırlamıştır (Buzan & Hansen, 2009). Bu çerçevede güvenlik düşüncesinin tarihsel evrimi, uluslararası siyasetteki yapısal ve normatif dönüşümlerin analitik bir yansıması olarak okunabilir. Dar ve askerî odaklı güvenlik tanımlarından, çok boyutlu ve toplumsal olarak inşa edilmiş güvenlik anlayışlarına yönelim, çağdaş güvenlik ortamlarının artan karmaşıklığını ve çeşitlenen tehdit algılarını görünür kılmaktadır.

3. Gelenekçiler ve Genişleticiler

Soğuk Savaş'a özgü güvenlik mimarisinin kademeli biçimde çözülmesi, güvenlik çalışmaları literatüründe kuramsal tartışmaların hem kapsamını hem de analitik derinliğini kayda değer ölçüde genişletmiştir. Bu entelektüel yeniden canlanma, alandaki yaklaşımların çeşitlenmesine ve kuramsal konumlanmaların belirginleşmesine yol açmıştır. Söz konusu farklılaşma çoğunlukla gelenekçi, genişletici ve eleştirel güvenlik yaklaşımları olmak üzere üç ana kategori altında ele alınmıştır (Buzan, 1997). Realist ve neorealist düşünsel geleneklerden beslenen gelenekçi yaklaşım, askerî tehditleri analiz düzleminin merkezine yerleştirerek güvenliği anarşik uluslararası sistemde devletin bekasına yönelen nesnel askerî tehditlerin yokluğu şeklinde kavramsallaştırmaktadır. Bu çerçevede güvenlik çalışmaları, ağırlıklı olarak savaş, strateji, caydırıcılık ve güç kullanımına odaklanan bir inceleme alanı olarak yapılandırılmaktadır.

Buna karşılık genişletici yaklaşım, güvenliğin dar askerî tanımına itiraz ederek analiz gündeminin yatay ve dikey eksenlerde genişletilmesini savunmaktadır. Güvenliği yalnızca devletin hayatta kalması ve askerî tehditlerle sınırlamak yerine, toplumsal, ekonomik, siyasal ve çevresel boyutları içeren sektörler arası

bir perspektif önermiştir. Aynı zamanda bireyler, sosyal gruplar, kimlikler ve insanlık gibi devlet dışındaki referans nesnelerini analize dâhil ederek güvenlik kavramının dikey genişlemesine vurgu yapmıştır (Buzan, vd., 1998). Eleştirel Güvenlik Çalışmaları ise genişletici yaklaşım ile belirli ortaklıklar taşımakla birlikte daha refleksif ve normatif bir epistemolojik duruş benimseyerek hâkim güvenlik söylemlerinin dayandığı varsayımları, güç ilişkilerini ve siyasal sonuçları sorgulamıştır (Buzan, 1997).

Bu kuramsal yönelimler arasında belirli kavramsal kesişimler ve analitik örtüşmeler bulunmakla birlikte, güvenliğin tanımı, tehditlerin niteliği, meşru referans nesnelerinin kapsamı ve tercih edilen metodolojik yaklaşımlar bakımından kayda değer ayrışmalar varlığını sürdürmektedir. Özellikle tehditlerin nesneliliği ya da toplumsal inşa süreçleriyle ilişkisi, analiz düzeyinin devletten bireye doğru genişletilip genişletilmeyeceği ve pozitivist ya da yorumlayıcı epistemolojilerin önceliği gibi meseleler, literatürde süregelen tartışmaların merkezinde yer almaktadır. Bu bağlamda mevcut çalışma, çağdaş güvenlik dinamiklerinin çok boyutlu karakterini daha kapsayıcı biçimde değerlendirebilme imkânı sunduğu gerekçesiyle esas olarak genişletici perspektif içinde konumlanmaktadır. Bununla birlikte, analitik tutarlılığı sağlamak, kavramsal sınırları belirginleştirmek ve inceleme nesnesini metodolojik açıdan yönetilebilir kılmak amacıyla eleştirel güvenlik yaklaşımı çalışma kapsamı dışında bırakılmaktadır. Çalışmanın kuramsal tasarımı, güvenliğin hem maddi/nesnel koşullar hem de algısal ve sektörel boyutlar üzerinden şekillendiği varsayımından hareketle, gelenekçi ve genişletici yaklaşımların seçili unsurlarını bir araya getiren sentezlenmiş bir analitik çerçeveye dayandırılmaktadır. Bu tercih, indirgemeci açıklamalardan kaçınmayı, farklı kuramsal içgörülerini tamamlayıcı bir düzlemde bütünleştirmeyi ve güvenlik olgusunu çok katmanlı bir analiz perspektifi içerisinde ele almayı amaçlamaktadır.

Uluslararası siyaset kuramları arasında Neorealizm, devletlerin temel motivasyonu olarak hayatta kalmayı tanımlayarak güvenliğe özel bir vurgu yapar. Kenneth Waltz'un (1979) ileri sürdüğü gibi, anarşi altında faaliyet gösteren devletler için güvenlik nihai amaçtır. Waltz'un meşhur ifadesiyle, devletler ancak hayatta kalmaları güvence altına alındığında refah, etki veya güç gibi ek hedefleri takip edebilirler (Waltz, 1979). Benzer şekilde Stephen Walt (1991), gelenekçi yaklaşımı temsil eden bir tanım sunarak güvenlik çalışmalarını "askerî gücün tehdidi, kullanımı ve kontrolünün incelenmesi" olarak tanımlar. Bu formülasyon, askerî tehditlerin ve stratejik rekabetin merkeziliğini pekiştirir. Ontolojik olarak gelenekçi yaklaşımlar materyalizme dayanır. Güvenlik tehditleri dâhil olmak üzere toplumsal gerçekliğin, askerî kapasite, coğrafya ve güç dağılımı gibi somut faktörler tarafından şekillendirildiğini varsayarlar. Tehditler, algıdan bağımsız olarak var olan nesnel

olgular şeklinde ele alınır (Sulovic, 2010). Epistemolojik olarak ise gelenekçi kuramlar genellikle pozitivist metodolojileri benimser. Toplumsal olgular, doğa bilimlerine benzer biçimde nedensel açıklama, hipotez testi ve ampirik doğrulamaya vurgu yapılarak incelenir (Baylis vd., 2008).

Buna karşılık genişleticiler, güvenlik gündeminin hem yatay hem dikey biçimde genişletilmesini amaçlar. Yatay olarak güvenliği askerî konuların ötesine taşıyarak ekonomik istikrarsızlık, çevresel bozulma, kimlik çatışmaları ve toplumsal kırılanlıkları kapsar. Dikey olarak ise meşru referans nesnelere kapsamını devletin ötesine genişletirler (Buzan vd., 1998). Buzan ve arkadaşlarına (1998) göre genişletici-gelenekçi tartışması, kısmen Soğuk Savaş döneminde güvenlik çalışmalarının aşırı askerileştirilmesine duyulan hoşnutsuzluktan doğmuştur. Nükleer rekabet ve silahlanma yarışı, kuramsal gelişimi sınırlamış ve askerî olmayan güvensizlik kaynaklarını marjinalleştirmiştir. Genişletici yaklaşım, uluslararası politik ekonomi, barış araştırmaları ve inşacı uluslararası ilişkiler kuramı gibi çeşitli disiplinlerden entelektüel destek alır. Bu yaklaşımın savunucuları askerî tehditleri reddetmez, ancak yalnızca bunlara odaklanmanın çağdaş güvenlik dinamiklerinin eksik anlaşılmasına yol açtığını ileri sürerler (Buzan vd., 1998).

Gelenekçiler ile genişleticiler arasındaki temel ayrımlardan biri ontolojiye ilişkindir. İnşacıktan etkilenen genişleticiler, güvenlik tehditlerinin salt nesnel koşullar olmadığını, bunların siyasal süreçler, söylem ve öznelarası anlamlar aracılığıyla toplumsal olarak inşa edildiğini savunur. Alexander Wendt (1992), “anarşi devletlerin onu nasıl anlamlandırdığıdır” diyerek uluslararası yapıların anlamının yalnızca maddi faktörlerden değil, toplumsal etkileşimden türediğini vurgulamıştır. Bu yaklaşıma göre tehditler, yorum, kimlik ve algı tarafından şekillenir. Epistemolojik düzeyde ise inşacı yönelimli genişleticiler katı pozitivismi genellikle reddeder. Bunun yerine bağlama, söyleme ve anlama vurgu yapan yorumlayıcı metodolojileri benimserler. Burada, bilgi koşullu, yaklaşımsal ve kuramsal çerçeveler tarafından şekillenen bir olgu olarak görülür (Akgül-Açıkmeşe, 2011). İnşacı yaklaşımlar, olguların kuramdan önce gelmediğini, aksine kuramların neyin olgu sayılacağını tanımlamada kurucu bir rol oynadığını ileri sürer (Jackson & Sorensen, 2006). Bu yaklaşım, algılanan ve nesnel tehditler arasındaki ayrımın analitik önemini vurgular. Dolayısıyla güvenlik analizinin amacı, evrensel nedensel yasaları belirlemekten, güvenlik gerçekliklerinin nasıl üretildiğini, yorumlandığını ve kurumsallaştırıldığını anlamaya doğru kayar.

4. Uluslararası Güvenliğe Bölgesel Yaklaşım

Analiz düzeylerinden biri olarak bölgesel seviye, uluslararası ilişkiler çalışmalarında giderek daha merkezi bir konum kazanmaktadır. Bölgeler, çatışma, iş birliği ve güvenlik etkileşimi süreçlerinin yoğunlaştığı ve özgül dinamikler ürettiği kritik analitik alanlar olarak değerlendirilmektedir (Beeson, 2005). Modern uluslararası ilişkiler literatüründe bölgeselcilik olgusunun gelişimi genellikle iki temel dalga çerçevesinde incelenmektedir. 1950'lerde ortaya çıkan ve 1970'lere kadar etkisini sürdüren ilk dalga, ağırlıklı olarak bölgesel bütünlüşme, kurumsallaşma ve işlevsel iş birliği mekanizmalarına odaklanmıştır. Buna karşılık yeni bölgeselcilik olarak kavramsallaştırılan ikinci dalga, 1980'lerin ortalarından itibaren belirginleşmiş ve küresel siyasal ekonomi ile uluslararası sistemde gözlemlenen daha kapsamlı yapısal dönüşümlerin bir yansıması olarak değerlendirilmiştir (Hettne, 1999; Keating, 1998). II. Dünya Savaşı sonrasında bölgeselcilik, küresel güvenlik ve ekonomik mimarinin kurucu unsurlarından biri hâline gelmiştir. Bu bağlamda Amitav Acharya ve Alastair Iain Johnston gibi araştırmacılar, bölgesel düzenlemelerin uluslararası düzen, yönetim ve güvenlik etkileşimi örüntülerinin şekillenmesinde giderek artan bir rol oynadığını ileri sürmüştür (Acharya & Johnston, 2007). Sömürgeleşme süreçleri ve bunu izleyen yeni bağımsız devletlerin uluslararası sisteme eklenmesi, bölgesel dinamiklerin hem ampirik hem kuramsal düzeyde önemini belirgin biçimde artırmıştır. Benzer şekilde Soğuk Savaş'ın sona ermesi, bölgesel güvenlik yapıları ve bölgesel güç ilişkilerinin akademik analizlerde daha görünür hâle gelmesine zemin hazırlamıştır (Lake & Morgan, 1997).

Sömürgeleşme süreci, Avrupa merkezli emperyal hâkimiyetin çözülmesine işaret ederek egemen ulus-devletlerin ortaya çıkışını hızlandırmıştır. Bu durum uluslararası sistemin normatif ve yapısal temellerinde köklü dönüşümlere zemin hazırlamıştır. Bu tarihsel kırılma, egemen eşitlik ilkesinin daha geniş ölçekte kurumsallaşmasına katkıda bulunmuş ve uluslararası siyasetin örgütleniş biçimini yeniden yapılandırmıştır. İki kutuplu rekabetin sona ermesiyle birlikte süper güçler arasındaki ideolojik ve jeostratejik karşıtlığın görece zayıflaması, bölgeselcilik eğilimlerine yeni bir ivme kazandırmıştır (Fawcett, 2004). Her ne kadar bazı araştırmacılar bu dönüşümün kapsamı ve etkileri konusunda eleştirel değerlendirmeler ileri sürmüş olsa da (Stein & Lobell, 1997; Wohlforth, 1999), literatürdeki baskın görüş, Soğuk Savaş sonrası dönemde bölgelerin hem analitik hem de pratik düzeyde artan bir önem kazandığı yönündedir. Katı ve hiyerarşik küresel güvenlik yapılarının zayıflaması ile siyasal ve ekonomik gücün daha dağınık bir görünüm kazanması, büyük güçlerin bölgesel düzenlere nüfuz etme ve bu düzenleri belirleyici biçimde şekillendirme kapasitesini ve kimi durumlarda istekliliğini sınırlamıştır. Bu bağlamda bölgesel aktörler,

dış müdahalelere görece daha az bağımlı bir ortamda manevra alanlarını genişletmiş, egemenlik iddialarını daha güçlü biçimde ifade etmiş ve bölgesel önceliklere dayalı çıkar tanımlarını daha etkin stratejilerle sürdürebilmiştir (Buzan, 2007; Rosecrance, 1991).

Büyük güç müdahalelerindeki görece gerileme, bölgesel düzenlemelerin öne çıkması için yeni fırsatlar yaratmıştır. Barry Buzan'ın (2007) belirttiği üzere, Soğuk Savaş sonrası ortam bölgelerin daha özerk güvenlik alanları olarak ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Devletler, ittifak ve güvenlik politikalarını katı küresel hizalanmalar yerine bölgesel çerçeveler içinde yapılandırabileceklerini giderek daha fazla fark etmiştir. Bununla birlikte bölgeselcilğin yükselişine ilişkin açıklamalar farklılaşmaktadır. Bazı araştırmacılar bu dönüşümü, bölgesel aktörler tarafından yönlendirilen içsel süreçlerle açıklar. Buna karşılık Peter J. Katzenstein (2005), gibi araştırmacılar ise bölgelerin artan öneminin Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından stratejik biçimde teşvik edildiğini ve bölgesel çerçevelerin Amerikan çıkarlarıyla uyumlu daha geniş bir küresel düzenin bileşenleri olarak desteklendiğini savunur. Nedensellik tartışmalarındaki bu farklılaşmaya rağmen, bölgelerin uluslararası siyaset bağlamında giderek daha belirgin, işlevsel ve vazgeçilmez analiz birimleri hâline geldiği yönündeki değerlendirme literatürde geniş ölçüde kabul görmektedir. Bu çerçevede, bölgesel düzeyin yalnızca ara bir analiz kategorisi olmadığı, aksine küresel ve ulusal dinamikler arasında özgün etkileşim örüntüleri üreten, açıklayıcı kapasitesi yüksek bir analitik düzlem sunduğu ileri sürülmektedir.

Yirminci yüzyılın önemli bir bölümünde uluslararası siyasal düzen, küresel düzeydeki sistemik rekabet dinamikleri tarafından yapılandırılmıştır. Soğuk Savaş'ın iki kutuplu yapısı, çok sayıda bölgesel çatışmanın uluslararasılaşmasına yol açmıştır. Böylece yerel ölçekli uyuşmazlıklar, süper güçler arasındaki ideolojik ve jeostratejik rekabetin uzantıları hâline gelmiştir. Rakip blokların bölgesel savaşlarda karşıt aktörleri desteklemesi, çatışmaların yoğunluğunu artırmış ve jeopolitik sonuçlarının kapsamını genişletmiştir (Lake & Morgan, 1997). Bununla birlikte nükleer tırmanma riski ve doğrudan karşı karşıya gelme olasılığı, süper güç davranışları üzerinde sınırlayıcı bir etki üretmiştir. Her iki blok da rakip nüfuzun genişlemesini engellemek amacıyla yerel çatışmaları kendi etki alanları içinde denetim altında tutmaya yönelik bu çatışma yönetimi pratiği, bazı durumlarda tırmanmayı sınırlandırmış ve belirli bağlamlarda uzlaşma süreçlerini teşvik etmiştir (Lake & Morgan, 1997). Ancak, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte süper güçler arasındaki ideolojik ve askerî karşıtlığın zayıflaması, büyük güçlerin coğrafi olarak uzak bölgesel çatışmaları yönlendirme konusundaki isteklilik ve kapasitesinde görece bir gerilemeye neden olmuştur (Lake & Morgan, 1997).

Bu süreç, bölgesel güvenlik dinamiklerinin belirgin biçimde güçlenmesine zemin hazırlamıştır. Küresel düzeye de meydana gelen yapısal dönüşümler karşısında devletler, bölgesel istikrarsızlık, i siyasal kırılğanlıklar ve komşu aktörlerle yaşanan rekabetlerden kaynaklanan tehditleri politika gündemlerinin dışında bırakamamaya başlamıştır. Nitekim bu tür meydan okumalara verilen stratejik ve kurumsal tepkilerin giderek daha fazla bölgesel bağlamalarda şekillendiği gözlemlenmeye başlamıştır (Lake & Morgan, 1997). Bu çerçevede bölgesel seviye, kendine özgü çatışma, iş birliği ve güvenlik etkileşimi örüntülerinin üretildiği analitik olarak ayrıcalıklı bir düzey hâline gelmiştir. Büyük güçlerin özellikle ABD'nin küresel ölçekte müdahale kapasitesi gücünü korumakla birlikte, stratejik önceliklerin yeniden düzenlenmesi ve angajman biçimlerinin farklılaşması, dış müdahalelerin daha seçici ve koşullu bir nitelik kazanmasına yol açmıştır. Küresel ideolojik rekabetin görece zayıflaması ise bölgesel aktörlerin bölgesel düzenlerin ve güvenlik mimarilerinin inşasında daha geniş bir manevra alanı elde etmesine imkân tanımıştır (Lake & Morgan, 1997).

Kuramsal düzlemde bölgelerin artan analitik ağırlığı, bölgesel güvenlik dinamiklerini sistematik biçimde açıklayabilecek çerçevelere duyulan ihtiyaı belirginleşirmiştir. Bu bağlamda Barry Buzan ve çalışma arkadaşları tarafından geliştirilen BGKT, güvenliği coğrafi olarak kümelenmiş bir olgu şeklinde kavramsallaştırarak güçlü bir analitik model sunmaktadır (Buzan vd, 1998). BGKT, güvenlik etkileşimlerinin büyük lde coğrafi yakınlık içindeki aktörler arasında yoğunlaştığını ileri sürerken, maddi kapasite ve g dağılımını vurgulayan neorealist içgörüler ile algı, kimlik ve söylemsel süreçleri ne çıkaran inşacı yaklaşımları teorik bir sentez içinde birleştirir (Buzan & Waever, 2003). Bu kuramsal birleşim, bölgesel güvenlik yapılarının hem maddi hem de düşünsel boyutlarıyla çok katmanlı biçimde analiz edilmesine olanak tanımaktadır. Nitekim Soğuk Savaş sonrası uluslararası düzen, büyük güçlerin farklı bölgelere yönelik tek tip stratejiler geliştirmesini zorlaştırarak bölgesel düzenlerin özgül tarihsel ve yapısal dinamikleri dış politika davranışlarını daha belirgin biçimde şekillendirmeye başlamıştır (Lake & Morgan, 1997).

Yapısal realist yaklaşımlar, sistemik kuramların bölgeler arasında evrensel biçimde uygulanabileceğini varsayma eğilimi gösterirken, blgeselci perspektifler her bölgenin kendine özgü güç dağılımı, tehdit algısı ve etkileşim örüntülerine sahip olduğunu vurgular (Lake & Morgan, 1997). Bölgeler iki kutuplu, tek kutuplu veya çok kutuplu yapılandırılmalar sergileyebilmekte ve her bir yapı farklı stratejik davranış kalıpları üretmektedir. Örneğin Waltz'ın iki kutuplu sistemlerin i dengeleme yoluyla küresel düzeye de istikrar ürettiğine ilişkin tezi (Waltz, 1979), bölgesel düzeye de aynı sonuçları zorunlu kılmamaktadır. Aksine, büyük g nüfuzuna açık bölgesel iki kutupluluk koşulları dış dengelemeyi teşvik

ederek rekabeti keskinleştirebilmekte ve istikrarsızlık riskini artırabilmektedir (Lake & Morgan, 1997). Bu durum, bölgesel güvenlik dinamiklerinin küresel sistem mantığına indirgenemeyeceğini ortaya koymaktadır. Sonuç olarak küresel yapılar etkisini sürdürmeye devam etse de bölgeler, uluslararası güvenlik çalışmalarında vazgeçilmez analiz birimleri hâline gelmiştir. Zira tehdit algıları, ittifak örüntüleri ve çatışma davranışları giderek daha fazla bölgesel güvenlik komplekslerinin iç dinamikleri tarafından belirlenir olmuştur (Buzan & Waever, 2003). Dolayısıyla BGKT, bu çok katmanlı güvenlik etkileşimlerinin kavranması açısından temel bir kuramsal araç sunmaktadır.

5. Bölgesel Güvenlik Kompleksi Teorisinin Çerçevesi

BGKT, bölgesel analiz düzeyinin analitik belirleyiciliğini öne çıkaran ve tarihsel bağlama yerleşik bir kuramsal çerçeve sunmaktadır. Soğuk Savaş dönemi boyunca uluslararası ilişkiler kuramı, büyük ölçüde uluslararası ilişkilere ilişkin sistemsel açıklamalar geliştirmeyi amaçlayan küreselci ve neorealist yaklaşımların hâkimiyeti altında şekillenmiştir (Buzan & Waever, 2003: 26). Buna karşılık BGKT, güvenlik olgusunu tekil bir sistem mantığına indirgemek yerine, küresel ve bölgesel analiz düzeylerini kavramsal olarak ayrıştırarak güvenlik dinamiklerinin farklı mekânsal ölçeklerde nasıl üretildiğini açıklamaya yönelik özgün bir perspektif geliştirmiştir. BGKT'nin ayırt edici katkılarından biri, güvenlik etkileşimlerini analiz düzeyleri arasında metodolojik bir disiplinle ayırmaştırması olmuştur. Teori yalnızca küresel ve bölgesel düzeyler arasında net bir analitik ayırım tesis etmekle kalmayarak bölgesel güvenlik komplekslerini de kendi içsel yapı, etkileşim örüntüsü ve güç dağılımı bakımından farklı kategorilerde ele almıştır. Bu çok katmanlı ayırım, araştırmacılara hem düzeye özgü nedensel mekanizmaları çözümleme hem de düzeyler arası etkileşimleri bağımsız bir inceleme nesnesi olarak kavramsallaştırma imkânı sağlamaktadır (Buzan & Waever, 2003: 82).

BGKT, uzak mesafelere etki edebilen büyük güçlerin belirleyici olduğu sistem-düzeyi etkileşimler ile coğrafi olarak sınırlandırılmış güvenlik çevrelerinde faaliyet gösteren bölgesel ve orta ölçekli güçlerin yer aldığı alt-sistem düzeyi etkileşimleri analitik olarak ayrıştırmaktadır. Bölgesel ve orta ölçekli aktörler belirli ölçülerde etki kapasitesine sahip olmakla birlikte, bu kapasite çoğu durumda mesafe kaynaklı yapısal kısıtları aşmaya elverişli değildir. Bu nedenle BGKT'nin temel önermesi, güvenlik karşılıklı bağımlılığının bölgesel düzeyde kümelenme eğilimi gösterdiği yönündedir. Zira tehditlerin yayılma yoğunluğu ve etkisi kısa mesafelerde uzun mesafelere kıyasla daha belirgin ve hızlıdır (Buzan & Waever, 2003: 4). Tarihsel deneyim, devletlerin güvenlik hesaplamalarında önceliği yakın coğrafyadaki aktörlerin kapasite ve niyetlerine atfettiğini göstermektedir. Nitekim rekabet, çatışma ve iş birliği

örüntüleri, en yoğun biçimde coğrafi yakınlık bağlamında şekillenmekte ve kurumsallaşmaktadır (Buzan & Waever, 2003). Bu kuramsal çerçevede güvenlikleştirme süreçleri, aktörlerin tehdit algıları ile kırılğanlıklarının karşılıklı olarak eklemlediği ve güvenlik gündemlerinin birbirine bağımlı hâle geldiği bölgesel güvenlik kompleksleri içinde daha yüksek yoğunlukta gözlemlenmektedir.

BGKT, neorealist ve inşacı kuramsal geleneklerden türeyen varsayımları bütünleştiren eklektik bir çerçeve sunmaktadır. Teori materyalist (neorealist) perspektiften hareketle kutupluluk ve kapasite dağılımı gibi yapısal değişkenleri analize dâhil ederek yapısal realizmin güç olgusuna yaptığı vurgu ile kuramsal bir uyum sergilemektedir. Bununla birlikte neorealizmin küresel sistem düzeyini bölgesel yapılara kıyasla analitik olarak ayrıcalıklı konumlandırma eğilimini sorgulayarak, bölgesel güvenlik düzenlerinin özerk dinamiklerini vurgulamaktadır. İnşacı perspektif açısından ise teori, Kopenhag Okulu'nun geliştirdiği güvenlikleştirme kuramından kavramsal destek almaktadır (Buzan vd, 1998). Güvenlikleştirme yaklaşımı, analitik odağı nesnel tehdit varsayımlarından uzaklaştırarak, belirli meselelerin siyasal ve söylemsel süreçler aracılığıyla nasıl güvenlik sorunu hâline getirildiğini incelemeye yönelmektedir. Bu bağlamda Ole Waever, güvenlikleştirmeyi devlet aktörlerinin belirli konuları güvenlik kategorisine taşıyarak olağanüstü tedbirlerin uygulanmasını meşrulaştırdığı bir süreç olarak tanımlamaktadır (Waever, 1995).

Bu yaklaşım çerçevesinde güvenlik, bir söylem edimi olarak kavramsallaştırılmaktadır. Analitik odak, tehditlerin nesnel ontolojik statüsünden ziyade, belirli meselelerin hangi siyasal ve söylemsel pratikler aracılığıyla varoluşsal tehditler olarak inşa edildiği sorusuna yönelmektedir (Waever, 1995). Bu nedenle güvenlikleştirilen konular, zorunlu olarak maddi ve doğrudan varoluşsal tehlikelere tekabül etmemekte, aksine siyasal aktörlerin aciliyet, zorunluluk ve meşruiyet üreten çerçeveleme süreçlerini yansıtmaktadır. Söz konusu süreç odaklı perspektif, klasik materyalist güvenlik anlayışından belirgin biçimde ayrılmaktadır. Geleneksel güvenlik çalışmaları askerî kapasite, güç dengesi ve kutupluluk gibi yapısal değişkenleri merkeze alırken, güvenlikleştirme kuramı güvenliğin söylemsel ve toplumsal etkileşimler aracılığıyla nasıl üretildiğini incelemektedir (Buzan vd, 1998). Bu yönüyle yaklaşım, neorealizmin katı metodolojik varsayımlarından kısmen uzaklaşarak dostluk-düşmanlık örüntülerini ve güç dağılımını sabit ve dışsal veriler olarak değil, toplumsal etkileşim, kimlik ve algı süreçleriyle şekillenen değişkenler olarak ele almaktadır (Buzan & Waever, 2003: 4).

RSCT, bölgelerin farklı güvenlik kompleksi türleri altında kavramsal olarak sınıflandırılmasına olanak sağlayan sistematik bir analitik çerçeve sunmaktadır.

Bu tipolojik kapasite, karşılaştırmalı bölgesel güvenlik analizlerini metodolojik açıdan güçlendirmekte ve farklı bölgesel yapılandırmaların üretebileceği muhtemel sonuç aralıklarını daraltarak analitik öngörü imkânı yaratmaktadır (Buzan & Waever, 2003). Benzer doğrultuda David A. Lake ve Patrick M. Morgan, Soğuk Savaş sonrası dönemde bölgesel düzeyin çatışma ve iş birliği dinamiklerinin başat sahnesi hâline geldiğini ileri sürmektedir (Lake & Morgan, 1997: 6-7). Barry Buzan ve Ole Waever (2003) ise bölgeselci yaklaşımın yükselişini süper güç rekabetinin gerilemesi ve küresel siyasal-ekonomik dönüşümlerin yerel aktörlerin özerkliğini genişletmesi bağlamında açıklayan iki temel yapısal dönüşüme dikkat çekmektedir (Buzan & Waever, 2003: 10-11). RSCT, bölgesellik ve güvenlik karşılıklı bağımlılığı kavramları üzerinden neorealist gelenekle kuramsal bir süreklilik sergilemekle birlikte, bölgesel analiz düzeyini önceliklendirmesi ve inşacı içgörülerini analize dâhil etmesi bakımından küreselci yaklaşımlardan belirgin biçimde ayrılmaktadır.

BGKT'nin analitik kapasitesi, bölgesel düzeyi küresel ve ulusal analiz düzeyleri arasında ara ve özgül bir inceleme alanı olarak kavramsallaştırmasından kaynaklanmaktadır. Bu kuramsal çerçevenin sağlıklı biçimde uygulanabilmesi, bölge olgusunun kavramsal sınırlarının açık ve tutarlı biçimde tanımlanmasını zorunlu kılmaktadır (Buzan & Waever, 2003: 27). Bu bağlamda temel önkoşul, kompleksin bileşenlerini oluşturan birimlerin egemenlik niteliğine sahip olmasıdır. Bölgeler, coğrafi olarak kümelenmiş ve bağımsız karar alma kapasitesini haiz aktörlerden müteşekkil olmalıdır. Buzan ve Waever'e göre bölgesel güvenlik kompleksi, güvenlik kaygıları karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde öylesine iç içe geçmiş devletler grubunu ifade eder ki söz konusu devletlerin ulusal güvenliklerinin birbirinden ayrı analiz edilmesi analitik açıdan söz konusu değildir (Buzan & Waever, 2003: 44). BGK'lerin oluşum ve sürekliliğinde bölgesel güç ilişkileri ve coğrafi yakınlık/komşuluk olmak üzere iki temel değişken belirleyici rol oynamaktadır (Buzan & Waever, 2003: 45-46).

Buzan ve Waever'e göre coğrafi yakınlık, komşu aktörler arasında daha yoğun, doğrudan ve tekrarlayan güvenlik etkileşimleri üretme eğilimindedir. Stephen Walt'un tehdit dengesi kuramı da tehdit algılarının öncelikle yakın coğrafyadaki devletlerden kaynaklandığını vurgulayarak bu varsayımı kuramsal düzlemde desteklemektedir (Walt, 1987: 276-277). Buna ek olarak materyal güç dağılımı ve çıkar hesaplarının ötesine geçen niteliksel bir değişken olarak analize dâhil edilen dostluk-düşmanlık boyutu da tarihsel ilişkiler, kültürel yakınlık, kimlik ve toplumsal etkileşim örüntülerini kapsamaktadır (Buzan & Waever, 2003: 4). Bu çerçevede BGKT, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemde uluslararası güvenlik yapısının çok katmanlı ve bölgesel olarak farklılaşan doğasını açıklamaya yönelik bütüncül bir analitik perspektif sunmaktadır

(Buzan & Waever, 2003: 40). Böylece BGKT'nin bölgesel güvenlik sistemlerini çözümlenmedeki açıklayıcı gücü ve kavramsal esnekliği çağdaş güvenlik çalışmalarına önemli bir katkı sunmasına olanak sağlamıştır.

Buzan ve Waever, bölge kavramını, devletlerin güvenliklerinin analitik olarak birlikte ele alınmasını gerektirecek ölçüde coğrafi yakınlık ve karşılıklı bağımlılık sergilediği özgül bir analiz düzeyi olarak tanımlamaktadır (Buzan & Waever, 2003: 43). Bu çerçevede güvensizlik dinamiklerinin mekânsal dağılımı, coğrafi yakınlık değişkeni tarafından güçlü biçimde koşullandırılarak tehdit algıları ve güvenlik etkileşimleri komşuluk ilişkileri bağlamında daha yoğun ve belirleyici hâle gelmektedir (Buzan & Waever, 2003: 46). Küresel güçler ise bölgesel güvenlik komplekslerini, nüfuz mekanizması aracılığıyla etkilemektedir. Bu etki, kompleks içindeki aktörlerle kurulan güvenlik hizalanmaları ve stratejik angajmanlar üzerinden tezahür etmektedir (Buzan & Waever, 2003: 46). Bununla birlikte BGKT, bölgesel güvenlik dinamiklerinin yalnızca büyük güç müdahaleleriyle açıklanamayacağını ileri sürerek, bölgesel aktörlerin özerkliğini ve içsel etkileşim örüntülerini analizin merkezine yerleştirmektedir. Bu yönüyle büyük güç merkezli indirgemeci açıklamalara eleştirel bir mesafe almaktadır (Buzan & Waever, 2003: 76).

BGK'ler, kalıcı ve değişmez yapılar olarak değil, belirli ölçüde süreklilik sergileyen ancak dönüşüme açık dayanıklı düzenler olarak kavramsallaştırılmaktadır (Buzan & Waever, 2003: 50). Bu bağlamda, BGKT dört temel analiz düzeyi tanımlamaktadır. Bunlar; yerel kırılabilirlikler, bölge içi etkileşimler, bölgeler arası etkileşimler ve bölgesel düzey ile küresel düzey etkileşimleridir. Bu çok katmanlı çerçeve, güvenlik dinamiklerinin yalnızca devletler arası ilişkilerle sınırlı olmadığını aynı zamanda iç siyasal istikrar, komşuluk örüntüleri ve sistem-düzeyi müdahalelerle birlikte şekillendiğini ortaya koymaktadır. Alt-kompleksler ise daha geniş BGK yapıları içinde gömülü bulunan ve özgül güvenlik etkileşim yoğunlukları sergileyen alt bölgesel kümelenmeleri ifade etmektedir (Buzan & Waever, 2003: 51-52).

Orta Doğu bölgesi Levant, Körfez ve Mağrip gibi alt-kompleksleri bünyesinde barındırması bakımından bu duruma tipik bir örnek teşkil etmektedir. Kompleks sınırları, bir BGK'yi komşu güvenlik komplekslerinden ayıran yapısal ve etkileşimsel özelliklere işaret etmektedir (Buzan & Waever, 2003: 53). Kutupluluk kavramı, bölgesel düzeyde maddi güç ve kapasite dağılımını tanımlarken toplumsal inşa boyutu dostluk-düşmanlık örüntülerinin tarihsel, kültürel ve düşünsel temellerine odaklanmaktadır. Buna paralel olarak Buzan, ve arkadaşları, güvenliği askerî, siyasal, ekonomik, toplumsal ve çevresel olmak üzere beş sektörde ele alarak güvenlik analizinin disiplinler arası ve çok boyutlu bir zeminde yürütülmesini mümkün kılmaktadır (Buzan vd, 1998: 8).

Bu sektörel genişleme, güvenliğin yalnızca askerî tehditler çerçevesinde değil, meşruiyet, kimlik, kaynaklara erişim ve ekosistem istikrarı gibi farklı boyutlar üzerinden de değerlendirilmesine analitik temel sağlamaktadır.

6. Sonuç

Bu bölüm, Soğuk Savaş sonrası uluslararası güvenlik mimarisinde bölgesel düzeyin artan önemini kuramsal ve analitik bir çerçevede değerlendirmiştir. Yirminci yüzyılın büyük bölümünde küresel sistem düzeyindeki iki kutuplu rekabet, güvenlik çalışmalarının teorik yönelimlerini belirlemiştir. Bu anlamda yapısalcı yaklaşımlar uluslararası siyaseti büyük ölçüde sistem geneli güç dağılımı ve kutupluluk üzerinden açıklamaya yönelmiştir. Ancak Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte küresel ideolojik ve askerî karşıtıkların görece zayıflaması, güvenlik dinamiklerinin yalnızca küresel düzeyde değil, bölgesel düzeyde de yoğunlaştığını ortaya koymuştur. Bu dönüşüm, hem ampirik gözlemler hem de kuramsal tartışmalar bakımından bölgesel analiz düzeyini uluslararası güvenlik çalışmalarının merkezine taşımıştır. Bu bağlamda BGKT, bölgesel güvenlik dinamiklerini sistematik biçimde analiz etmeye imkân tanıyan bütüncül bir çerçeve sunmaktadır.

BGKT'nin alana temel katkısı, güvenliğin coğrafi olarak kümelenme eğiliminde olduğu varsayımına dayanmasıdır. Teoriye göre güvenlik karşılıklı bağımlılığı, özellikle coğrafi yakınlık koşullarında yoğunlaşmakta ve tehdit algıları, rekabet örüntüleri ile ittifak yapılandırılmaları kısa mesafelerde daha belirgin biçimde şekillenmektedir. Bu nedenle devletlerin güvenlikleri çoğu zaman yalnızca ulusal düzeyde değil, bölgesel bağlam içinde anlam kazanmaktadır. BGK yaklaşımı, belirli bir bölgesel bağlamda güvenlik ilişkilerinin ve tehdit algılarının karşılıklı etkileşim yoluyla şekillendiğini ve bu nedenle devletlerin güvenliklerinin bağımsız değil, birbirine bağlı ve bütüncül bir analiz çerçevesinde ele alınması gerektiğini savunur. BGKT'nin analitik gücü, küresel ve ulusal düzey arasında ara bir analiz alanı olarak bölgesel düzeyi kavramsallaştırmasında yatmaktadır. Teori, güvenlik dinamiklerini dört düzeyde incelemektedir. Bunlar; yerel düzlemdeki kırılğanlıklar, bölge içi etkileşimler, bölgeler arası etkileşimler ve bölgesel düzey ile küresel düzey arasındaki etkileşimlerdir. Bu çok katmanlı yaklaşım, güvenliğin yalnızca devletler arası askerî rekabetle sınırlı olmadığını, iç siyasal istikrarsızlıkların, alt-bölgesel kümelenmelerin ve küresel güçlerin nüfuz mekanizmalarının da bölgesel güvenlik düzenlerini şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Bu çerçevede bölgeler ne tamamen özerk ne de bütünüyle küresel sistem tarafından belirlenen yapılar olduğunu, aksine farklı düzeylerdeki etkileşimlerin kesişiminde oluşan dinamik güvenlik alanları olarak ortaya çıkmaktadır.

Kuramsal açıdan BGKT'nin bir diğer önemli katkısı, neorealist ve inşacı varsayımları sentezlemesidir. Teori, bölgesel güç dağılımı, kutupluluk ve kapasite farklılıkları gibi materyal değişkenleri dikkate alarak yapısal realizmin analiz araçlarını kullanırken aynı zamanda dostluk-düşmanlık örüntüleri, kimlik, tarihsel hafıza ve söylemsel süreçler gibi düşünsel unsurları da güvenlik analizine dâhil etmektedir. Bu sentez, güvenliği yalnızca maddi tehditlerin sonucu olarak değil, aynı zamanda siyasal aktörler tarafından inşa edilen ve meşrulaştırılan bir süreç olarak ele alma imkânı sunmaktadır. Güvenlikleştirme kuramıyla kurulan bağlantı sayesinde, belirli meselelerin nasıl varoluşsal tehdit olarak çerçeveslendiği ve olağanüstü tedbirlerin hangi söylemsel pratikler aracılığıyla meşrulaştırıldığı da analiz kapsamına alınabilmektedir.

Soğuk Savaş sonrası dönemde büyük güçlerin bölgelere yönelik tek tip stratejiler geliştirme kapasitesinin görece azalması, bölgesel aktörlerin özerkliğini artırmıştır. Bununla birlikte küresel güçler tamamen geri çekilmiş değildir. Bu güçler nüfuz mekanizması aracılığıyla bölgesel güvenlik komplekslerini etkilemeye devam etmektedirler. Dolayısıyla BGKT, büyük güç merkezli açıklamaları tümüyle reddetmezken bölgesel aktörlerin aralarındaki etkileşim örüntülerini analizin merkezine yerleştirerek indirgemeci sistemik yaklaşımlara eleştirel bir alternatif sunmaktadır. Bu yönüyle teori, hem küresel hem bölgesel hem de yerel dinamikleri birlikte değerlendirebilen esnek bir analiz imkânı sağlamaktadır. Bölgesel güvenlik komplekslerinin tipolojik olarak sınıflandırılabilmesi, karşılaştırmalı analizler açısından önemli bir metodolojik avantaj sunmaktadır. Tek kutuplu, iki kutuplu veya çok kutuplu bölgesel yapılandırmalar farklı güvenlik davranış kalıpları üretmekte ve dostluk-düşmanlık örüntülerinin yoğunluğu ile tarihsel derinliği bu yapıların istikrarını ve dönüşüm kapasitesini etkilemektedir. Bu durum, küresel sistem mantığının bölgeler arasında mekanik biçimde uygulanamayacağını göstermektedir. Her bölge, özgül tarihsel deneyimleri, güç dağılımı ve toplumsal inşa süreçleri doğrultusunda kendine has bir güvenlik mimarisi üretmektedir.

Ayrıca güvenliğin beş sektörde yani askerî, siyasal, ekonomik, toplumsal ve çevresel olarak ele alınması, güvenlik analizinin çok boyutlu bir zeminde yürütülmesini mümkün kılmaktadır. Bu sektörel genişleme, güvenliğin yalnızca askerî tehditlere indirgenemeyeceğini, meşruiyet krizleri, kimlik çatışmaları, ekonomik kırılanlıklar ve çevresel risklerin de bölgesel güvenlik dinamiklerini şekillendirdiğini ortaya koymaktadır. Böylece BGKT, hem yatay (sektörel) hem de dikey (analiz düzeyi) genişlemeyi bir arada sunan kapsamlı bir çerçeve oluşturmaktadır. Sonuç olarak bu bölüm, bölgesel düzeyin uluslararası güvenlik çalışmalarında vazgeçilmez bir analiz alanı hâline geldiğini ortaya koymuştur. Küresel yapılar ve büyük güç politikaları etkisini sürdürmekle birlikte, tehdit algıları, ittifak örüntüleri ve çatışma davranışları giderek daha fazla bölgesel

güvenlik komplekslerinin iç dinamikleri tarafından şekillendirilmektedir. BGKT, bu çok katmanlı ve çok boyutlu güvenlik etkileşimlerini anlamak için güçlü bir kuramsal araç sunmakta, özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemin parçalı ve bölgesel olarak farklılaşmış güvenlik mimarisini açıklamak açısından önemli bir açıklayıcılık kapasitesi sağlamaktadır. Bu nedenle söz konusu çerçeve, hem kuramsal tartışmalar hem de ampirik bölge analizleri bakımından sağlam bir analitik temel teşkil etmektedir.

Kaynakça

- Acharya, Amitav & Jonston, A. I. (2007), ‘‘Comparing Regional Institutions: an Introduction’’, içinde *Crafting Cooperation: Regional International Institutions in Comparative Perspective*, ed. Amitav Acharya & Alistair Ian Johnston, Cambridge: Cambridge University Press.
- Akgil-Aıkmee, S. (2011). ‘‘Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerekilikte Güvenlik Tehditleri’’, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 8, Sayı 30, ss. 43-73. <https://izlik.org/JA72BU25LT>
- Baldwin, D. A. (1997). ‘‘The Concept of Security’’, *Review of International Studies*, 23, ss. 5-26. <https://doi.org/10.1017/s0260210597000053>
- Baylis, J. (2008), ‘‘Uluslararası İlişkilerde Güvenlik Kavramı’’, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 5, Sayı 18, ss. 69-85.
- Beeson, M. (2005), ‘‘Rethinking Regionalism: Europe and East Asia in Comparative Historical Perspective’’, *Journal of European Public Policy*, Cilt 12, Sayı. 6, ss. 969-985. <https://doi.org/10.1080/13501760500270620>
- Butterfield, H. (1951). *History and Human Relations*, London: Collins.
- Buzan, B. (2007). *People, States & Fear: An Agenda for International Security Analysis in the Post-Cold War Era*, ECPR Press.
- Buzan, B. (1997). ‘‘Rethinking Security after the Cold War’’, *Cooperation and Conflict*, Cilt. 32, Sayı. 1, ss. 5-28. <https://doi.org/10.1177/0010836797032001001>
- Buzan, B. & Hansen, L. (2009). *The Evolution of International Security Studies*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, B. & Waever, O. (2003). *Regions and Powers: The Structure of International Security*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, Barry & Waever, O. & De Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder, CO: Lynne Rienner.
- Fawcett, L. (2004). ‘‘Exploring Regional Domains: A Comparative History of Regionalism.’’ *International Affairs*, Cilt. 80, Sayı. 3, ss. 429-446. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2346.2004.00391.x>
- Feng, L. & Ruizhuang, Z. (2006). ‘‘The Typologies of Realism’’, *Chinese Journal of International Politics*, Cilt. 1, Sayı. 1, ss. 109-134, <https://doi.org/10.1093/cjip/pol006>
- Herz, J. H. (1950). ‘‘Idealist Internationalism and the Security Dilemma’’, *World Politics*, Cilt. 2, Sayı. 2, ss. 157-180. <https://doi.org/10.2307/2009187>
- Hettne, B. (1999). ‘‘Globalization and the New Regionalism: The Second Great Transformation.’’ *Globalism and the New Regionalism*, Vol. 1, ss. 1-24, Palgrave.
- Hobbes, T. (1996). *Leviathan* (R. Tuck, Ed.). Cambridge University Press. (Aslı 1651’de yayımlandı)

- Jackson, R. & Sorensen, G. (2006). "Social Constructivism", içinde *Introduction to International Relations Theories and Approaches*, Oxford University Press.
- Katzenstein, P. J. (2005). *A world of Regions: Asia and Europe in the American Imperium*, Cornell University Press.
- Keating, M. (1998). *The New Regionalism in Western Europe: Territorial Restructuring and Political Change*, Northampton: Edward Elgar Publishing.
- Lake, D. & Morgan, P. (1997). "Regional Security Complexes and Regional Orders," içinde *Regional Orders: Building Security in a New World*, ed. David Lake and Patrick Morgan, PA, Penn State University Press, ss. 3-19.
- Rosecrance, R. (1991). "Regionalism and the Post-Cold War Era", *International Journal*, Cilt. 46, Sayı. 3, ss. 373-393.
- Stein, A. A. & Lobell, S. E. (1997). "Geostructuralism and International Politics: The end of the Cold War and the Regionalization of International Security" içinde *Regional Orders: Building Security in a New World*, ed. David A. Lake and Patrick M. Morgan, ss. 101- 122. Pennsylvania State University Press.
- Sulovic, V. (2010). "Meaning of Security and Theory of Securitization", Belgrade Center for Security Policy, ss. 1-7.
- Waever, O. (1989). "Security, the Speech Act: Analyzing the Politics of a Word", *Working Paper, 19*, Copenhagen: Center for Peace and Conflict Research.
- Waever, O. (1993). *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe*, St. Martin's Press.
- Waever, O. (1995). "Securitization and Desecuritization", içinde *On Security*, ed. Ronnie Lipschutz, Columbia University Press.
- Walt, S. M. (1987). *The Origins of Alliances*, Cornell University Press.
- Walt, S. M. (1991). "The Renaissance of Security Studies", *International Studies Quarterly*, Cilt. 35, Sayı. 2, ss. 211-239. <https://doi.org/10.2307/2600471>
- Waltz, Kenneth N. (1979). *Theory of International Politics*, Columbia University, Waveland Press.
- Wendt, A. (1992). "Anarchy is what States Make of it: The Social Construction of Power Politics", *International Organization*, Cilt. 46, Sayı. 2, ss. 391-425.
- Wohlforth, W. C. (1999). "The Stability of a Unipolar World", *International Security*, Cilt. 24, Sayı. 1, ss. 5-41.
- Wolfers, Arnold (1952), "'National Security' as an Ambiguous Symbol", *Political Science Quarterly*, Vol. 67, No. 4, pp. 481-502. <https://doi.org/10.2307/2145138>
- Farrell, H., & Newman, A. L. (2019). "Weaponized Interdependence: How Global Economic Networks Shape State Coercion", *International Security*, Cilt. 44, Sayı. 1, ss. 42-79. https://doi.org/10.1162/isec_a_00351
- Mearsheimer, J. J. (2014). *The Tragedy of Great Power Politics*, W. W. Norton & Company

- Ullman, R. H. (1983). "Redefining Security", *International Security*, Cilt. 8, Sayı. 1, 129-153. <https://doi.org/10.2307/2538489>
- Wendt, A. (1999). *Social Theory of International Politics*, Cambridge University Press.

